

Т.В. Коваленко асп, А.П. Бегун, канд. тех. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Сертифікація бухгалтерів в Україні

У статті розглянуто організаційні аспекти та значення професійної сертифікації бухгалтерів в Україні за міжнародними вимогами, зокрема: кваліфікаційні рівні САР/СІР, порядок отримання сертифікату, вимоги для отримання сертифікату.

Міжнародні стандарти фінансової звітності, Євразійська Рада Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів, Міжнародна Федерация Бухгалтерів, Сертифікат САР/СІРА, професійні організації

Постановка проблеми. Міжнародні стандарти фінансової звітності прийняті країнами Європейської спільноти як обов'язковий стандарт бухгалтерського обліку. У травні 2002 року Європарламент ухвалив резолюцію, якою зобов'язав усі лістингові компанії Європи складати консолідовану фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, починаючи з січня 2005 року. Оскільки Міжнародні стандарти фінансової звітності вимагають порівняльної звітності (тобто потрібні звітні дані за попередній рік), більшості компаній довелось перейти на Міжнародні стандарти фінансової звітності вже в 2004 році. Багато компаній перейшли на Міжнародні стандарти фінансової звітності ще раніше під тиском ринку (інвестори і кредитори, а інколи й іноземні постачальники і споживачі вимагають звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності). Україна в 2007 році прийняла стратегію переходу на МСФЗ. Процедура формування та представлення звітності у відповідності з МСФЗ пов'язана з обов'язковою сертифікацією бухгалтерів. Про сертифікацію бухгалтерів як про загрозу їхній незалежності або як про черговий хитрий спосіб „викачування” грошей дискутують як вітчизняні так і закордонні фахівці. Пересічний бухгалтер все частіше зіштовхується з тим, що однією з умов прийняття на роботу навіть у середніх фірмах є наявність міжнародного сертифіката.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми реформування облікової системи, у тому числі і сертифікації бухгалтерів останнім часом постійно знаходяться в центрі уваги науковців. Про це свідчать наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних авторів В. І. Коршунова, С. Ф. Голова, В. М. Костюченко, В.В. Сопко, В.Б. Моссаковский, В.М. Жук, О. М. Губачевої, Б. Нідлза, Х. Андерсона, Д. Колдуелла, Д. А. Папкина та інш. Проте перехід на Міжнародні стандарти фінансової звітності - це складний процес, що включає кілька етапів (наприклад, кардинальна зміна облікової політики компанії, аналіз усіх господарських операцій, широке використання професійного судження в бухгалтерському обліку, процес трансформації звітності тощо). Складовою реформування вітчизняної облікової системи є процедура сертифікації. Сертифікація бухгалтера потрібна для більшої впевненості користувачів фінансової інформації в її надійності. В Україні сертифікація бухгалтерів неоднозначно сприймається як науковцями так і практиками, що обумовлює доцільність подальших досліджень проблематики сутності та організаційних аспектів сертифікації.

Метою статті є узагальнення організаційних аспектів процедури сертифікації та

Виклад основного матеріалу. Вже багато років дискутується доцільність запровадження обов'язкової сертифікації бухгалтерів в Україні. Прибічниками цього є представники Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України і Методологічна рада з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України. Зараз не йде мова про загальну сертифікацію бухгалтерів, а лише про сертифікацію головних бухгалтерів тих підприємств, які, відповідно до ст. 14 Закону «Про бухгалтерський облік в Україні», повинні оприлюднювати фінансову звітність [1].

Професійна сертифікація бухгалтерів - це універсальний інструмент визнання кваліфікації в галузі бухгалтерського обліку як в професійних колах, так і на ринку праці. Видаючи сертифікат, професійна організація засвідчує, що його носій володіє знаннями, досвідом роботи за фахом, репутацією. Однак, для збереження свого сертифіката, носій також повинен виконувати вимоги щодо обов'язкового підвищення власної кваліфікації, що встановлюються професійною організацією.

Сертифікат – це єдиний документ, що забезпечує відповіді на всі основні питання, які виникають у роботодавця при підборі бухгалтера-професіонала. Економія часу, економія власних зусиль, та зусиль свого персоналу плюс впевненість у вірності вибору - переваги використання професійної сертифікації при пошуку і перевірці кваліфікації кадрів.

Саме через таку унікальну відповідність вимогам ринку праці, сертифікація здобула широке ринкове визнання в розвинутих країнах. Міжнародне визнання отримали такі програми професійної сертифікації бухгалтерів, як: АССА (Великобританія), CPA (США), CGA (Канада), CIPA (СНГ) тощо.

Програма CIPA - це єдина всеохоплююча російськомовна програма міжнародної сертифікації професійних бухгалтерів. Назва програми - це скорочення англійської назви сертифіката CIPA (Certified International Professional Accountant: Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер). Власники сертифікатів CAP/CIPA отримують право додавати назву сертифіката до свого підпису, що відповідає міжнародній практиці. Програма CAP/CIPA складається з трьох компонентів: навчання, проведення іспитів та сертифікації.

Сертифікат CAP або CIPA є підтвердженням кваліфікації по програмі, розробленої спільністю професійних об'єднань декількох країн СНД - Євразійською Радою Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів (ЕРСБА). Дана програма не є продуктом державного рівня, а отже не є об'єктом державного регулювання, а отже до неї не можуть бути застосовані терміни „законність” або „незаконність” з погляду держави.

Сертифікат CAP або CIPA виписується спільно Євразійською Радою Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів й професійною організацією, членом якої є кандидат, тому що Євразійською Радою Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів не має членів - фізичних осіб. У той час як Євразійською Радою Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів встановлено загальні права й обов'язки відносно сертифікатів, організації - члени можуть встановити додаткові вимоги, однак на 90% всі вимоги збігаються. Більш того, ці вимоги затверджені Міжнародною Федерацією Бухгалтерів (МФБ), яка, як відомо, вважає програму сертифікації CIPA перспективною та дуже важливою для країн пострадянського простору. Кожна сертифікація члена МФБ (у тому числі й АССА й CPA й ін.) не є просто продуктом навчання, це все сертифікації безперервного утворення. Особа, що отримала сертифікат зобов'язана за три роки не менш 120 годин підвищувати свою кваліфікацію й представляти всі дані про це професійній організації. У разі недотримання цієї вимоги, кваліфікація фахівця буде ставитися під сумнів та відповідно сертифікат не має чинності.

Кандидатам, що успішно склали необхідні іспити та виконали додаткові кваліфікаційні вимоги, присуджуються кваліфікаційні рівні CAP та CIPA з видачею відповідних сертифікатів:

CAP (Certified Accounting Practitioner: Сертифікований бухгалтер-практик, вимовляється "кеп"). CAP здатний вести системний бухгалтерський облік на підприємстві та складати всі основні звіти, включаючи податкові декларації, а саме:

- баланс;
- звіт про фінансові результати;
- звіт про рух грошових коштів;
- звіт про власний капітал (зміни в капіталі);
- примітки до фінансової звітності.

- CIPA (Certified International Professional Accountant: Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер, вимовляється „CIPA”). CIPA здатний застосовувати професійне судження до питань фінансового управління і брати участь у прийнятті управлінських рішень. Вищий рівень кваліфікації в сфері фінансового і управлінського обліку, фінансового менеджменту й аудиту, має необхідні знання і навички для прийняття стратегічних рішень у фінансовій сфері підприємства, а саме:

- володіє питаннями трансфертного ціноутворення та стратегічного управлінського обліку;
- готує консолідовану фінансову звітність (групи підприємств);
- застосовує інструменти зниження фінансових ризиків;
- застосовує кількісні методи в управлінському обліку;
- налагоджує систему управлінського контролю;

Для отримання сертифікатів CAP та/або CIPA в Україні, необхідно [3]:

1. Мати освіту та досвід роботи на посадах, які вимагають знання бухгалтерського обліку, відповідно до критеріїв для отримання сертифікатів:

- для CAP - підтверджений досвід роботи на посадах, які вимагають знання бухгалтерського обліку, не менше 1 року;
- для CIPA - підтверджений досвід роботи на посадах, які вимагають знання бухгалтерського обліку, не менше 3 років при наявності вищої професійної освіти.

2. Успішно скласти відповідні іспити.

3. Отримати рекомендацію професійної організації члена Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів, для чого необхідно стати членом однієї з професійних організацій, що є членом Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів.

4. Мати свідоцтво про проходження курсів з інформаційних технологій.

Участь в навчанні можуть брати фізичні і юридичні особи. Навчання може проводитися інститутами, університетами, навчальними центрами, професійними асоціаціями та приватними викладачами. Це може бути навчання в групах, дистанційне навчання і самопідготовка. Навчальні програми були підготовлені кількома проектами АМР США на основі кваліфікаційних вимог Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів.

Іспити за програмою CIPA (табл. 1) є єдиними для всіх країн-учасниць, за виключенням дисципліни „Податки і право”, яка формується окремо для кожної з країн-учасниць і базується на національному законодавстві та оподаткуванні [2].

Таблиця 1 - Кваліфікаційні вимоги для отримання сертифікатів CAP та CIPA

Вимога	CAP	CIPA
1. Успішне складання іспитів: фінансовий облік - 1	75	75

управлінський облік - 1	75	75
податки та право	75	75
фінансовий облік - 2	—	75
управлінський облік - 2	—	75
аудит	—	75
фінансовий менеджмент	—	75
управлінські інформаційні системи	—	90
2. Вища професійна освіта	—	іспит
3. Підтвердженний досвід роботи за фахом	1 рік	3 роки
4. Добра репутація як члена професійної організації	рекомендація організації-члена ЄРСБА	рекомендація організації-члена ЄРСБА
5. Підтвердження базової кваліфікації з інформаційних технологій	відповідно до вимог професійної асоціації	іспит

Іспити СІРА є суворими і надійними. Вони адмініструються незалежною екзаменаційною мережею СІРАЕН. Успішне складання іспитів за програмою СІРА є основною вимогою для отримання сертифікатів САР та СІРА. Іспити проводяться одночасно у всіх країнах-членах Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів. Розклад іспитів визначається один раз на рік і розташований на сайті екзаменаційної мережі СІРА. Іспити рівня САР проводяться тричі на рік, екзамени рівня СІРА - двічі. Проведення іспитів в Україні адмініструється незалежною організацією - екзаменаційна мережа СІРА в Україні.

Сертифікат САР/СІРА в Україні мають право видавати 4 професійні організації члени Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів своїм членам, на підставі складених в Екзаменаційній мережі СІРА іспитів. Зі списком цих організацій можна ознайомитися нижче:

- Українська Асоціація Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів (УАСБА) (дійсний член). <http://www.uasaa.org> [2].

- Федерація Професійних Бухгалтерів і Аудиторів України (ФПБАУ) (дійсний член). <http://www.ufraa.org> [3].

- Федерація Аудиторів, Бухгалтерів і Фінансистів Агропромислового комплексу України (ФАБФ АПК України)(асоційований член). <http://www.faaf.org.ua> [4].

- Українське Товариство Фінансових Аналітиків (УТФА) (асоційований член). <http://www.usfa.org.ua> [5].

Після успішного складання відповідних іспитів на рівень САР або СІРА необхідно звернутися до професійної бухгалтерської організації, що входить до складу Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів, і стати її членом. Професійна організація, якщо Ви задовольняєте усім вимогам, що визначені для САР або СІРА, звернеться з проханням до Євразійської Ради Сертифікованих Бухгалтерів і Аудиторів про видачу Вам відповідного сертифікату.

Правила отримання сертифікату для членів УАСБА: Для отримання сертифікату необхідно [4]:

1. Бути членом Української асоціації сертифікованих бухгалтерів і аудиторів.

2. Подати до виконавчої дирекції асоціації наступні документи:

- копію трудової книжки, завірену печаткою підприємства або документів, що підтверджують стаж роботи за фахом;

- заяву на отримання сертифікату.

На даний час відповідно до затверджених процедур випуск сертифікатів проводиться тричі на рік: у квітні, серпні та грудні. Кандидати повинні надати необхідні документи до офісу виконавчої дирекції асоціації мінімум за 1,5 місяця до вказаного строку.

Першими обов'язкову сертифікацію, швидше за все, пройдуть бухгалтери відкритих акціонерних товариств. Оскільки, згідно з рішенням Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку, з 2004 року ВАТ, акції яких допущені до лістингу на фондових біржах, подають фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБУ).

Це підвищує вимоги до кваліфікації певної частини бухгалтерів і аудиторів. Утім, ідея сертифікації бухгалтерів має багато противників. Серед їхніх аргументів такий: сертифікація — це черговий привід здерти гроші з підприємців: як диплом не гарантує професіоналізму і чесності бухгалтера, так не гарантуватиме і сертифікат.

Сертифікація бухгалтера необхідна для підвищення впевненості користувачів фінансової інформації в її надійності.

Водночас противники сертифікації зазначають, що почастищення випадків фальсифікації фінансової звітності в США свідчить про те, що наявність сертифікованих бухгалтерів і аудиторів не гарантує захисту прав інвесторів.

Певною мірою знизити корпоративні ризики може саме обов'язкова сертифікація головних бухгалтерів підприємств, які, згідно зі ст. 14 Закону України «Про бухгалтерський облік в Україні», повинні оприлюднювати фінансову звітність, а саме: відкритих акціонерних товариств, підприємств — емітентів облігацій, банків, довірчих товариств, валютних і фондових бірж, інвестиційних фондів, інвестиційних компаній, кредитних товариств, недержавних пенсійних фондів, страхових компаній та інших фінансових установ.

На нашу думку, є доцільним буде передбачити процедуру позбавлення сертифіката, а відтак і можливості практикувати тих бухгалтерів, які порушують етичні норми або будуть причетні до шахрайства.

Такий захід разом із запровадженням обов'язкової системи внутрішнього аудиту і посиленням вимог до фінансової звітності емітентів з боку Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку сприятиме підвищенню ефективності корпоративного управління і захищеності інвесторів.

Висновки. На підставі викладеного можна зробити висновок, що світова практика доводить, що гарантією достовірності облікової інформації є професійна кваліфікація, яка передбачає процедуру сертифікації фахівців.

Сертифікація бухгалтерів і аудиторів в Україні - це невід'ємна складова реформування бухгалтерського обліку, яка сприяє підвищенню кваліфікації і зростанню престижу професії; зниженню рівня ризику для учасників фондового ринку і фінансових інститутів; гармонізації національної системи професійної підготовки бухгалтерів і аудиторів з міжнародними принципами; підвищенню ефективності системи корпоративного управління; посиленню контролю за дотриманням норм професійної етики бухгалтерів і аудиторів.

Список літератури

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 № 996-XIV : за станом на 7 серпня 2011 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс] . — Режим доступу до сайту : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
2. Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів і аудиторів [Електронний ресурс] . — Режим доступу до сайту : <http://www.uacaa.org>.

3. Українське товариство фінансових аналітиків (УТФА) [Електронний ресурс] . — Режим доступу до сайту : <http://www.usfa.org.ua>.
4. Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів Агропромислового комплексу України (ФАБФ АПК України)[Електронний ресурс] . — Режим доступу до сайту : <http://www.faaf.org.ua>.
5. Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) [Електронний ресурс] . — Режим доступу до сайту : <http://www.ufpaa.org>.

Т. Коваленко, А.Бегун

Сертификация бухгалтеров в Украине

В статье обосновывается актуальность вопросов профессиональной сертификации бухгалтеров Украине по международным требованиям, квалификационные уровни CAP/CIP, порядок получения сертификата, требования для получения сертификата

T. Kovalenko, A. Begun

Certification of Accountants in Ukraine

In the article the relevance of the professional certification of accountants Ukraine according to international requirements and skill levels of CAP/CIP, certification procedure, the requirements for certification

Одержано 11.10.11